

סתיו בר-נחום פרנק

במהלך הכשרתי כרקדנית תמיד התבקשתי "לרקוד גדול", "לכבוש את החלל" ולשאוף להביא את עצמי למרכז הבמה. הווירטואוזיות וה"פרונקשן" (Projection) תמיד היו במרכז השיח ונראה היה שאין אפשרות אחרת. עם ההתבגרות והניסיון, גיליתי שיש עוד אפשרויות, מנעד רחב יותר של סוגי "נוכחות" שאני יכולה להביא לבמה, בחירות שאפשר לעשות ווירטואוזיות אחרת. המפגש העוצמתי ביותר שחוויתי בנושא היה בשלוש עבודות של הכוריאוגרפית פורצת הדרך איבון ריינר (Yvonne Rainer), אתה זכיתי להופיע בפסטיבל המחול של דבלין בחודש מאי 2018, במוזיאון האירי לאמנות מודרנית (IMMA – Irish Museum of Modern Art).

כשנתקלתי בפרסום על אודישן של איבון ריינר, שפשפתי את העיניים כדי להאמין שזה אמיתי. נדרשו רקדנים שילמדו ויופיעו בשלוש יצירות של ריינר משנות השישים. היצירה המיתולוגית *Trio A* (1966) בנרסת העירום והדגלים משנת 1970 *Talking Solo* (מאת *Trio A with Flag*) מתוך *Terrain* משנת 1963 ו-*Chair/Pillow* משנת 1969. באותו רגע ידעתי שאני מוכנה לצאת מגדרי ולעשות הכול כדי לרקוד ביצירות האלה, ובעיקר ביצירה *Trio A*, שהחשיבות וההשפעה שלה על עולם המחול ניכרים עד היום. לאודישן הוזמנו והגיעו ארבעה עשר רקדנים מכל קצוות העולם – אוסטרליה, ארצות-הברית, ישראל ואירופה, כולם מתרנשים רק מעצם ההזדמנות לחוות על גופם את החומרים התנועתיים בעלי המטען ההיסטורי. מי שיעבור את האודישן ידרש להישאר בדבלין למשך חודש לתהליך חזרת אינטנסיבי ושלוש הופעות במוזיאון.

את האודישן, ולאחר מכן גם את החזרות, העבירה פט קטרסון (Pat Catterson), רקדנית וכוריאוגרפית שמלווה את ריינר כמעט חמישים שנה, אשר העמידה ועדיין מעמידה את היצירות בכל העולם, מנהלת עבודה את החזרות ועד ספטמבר 2018 עדיין הופיעה ביצירותיה. פט בת ה-72 נכנסה לסטודיו בחיך גדול, לחצה את ידיו של כל אחד מאתנו, זכרה את שמותינו מהטפסים והסרטונים ששלחנו לקראת האודישן והכריזה – "כולכם נבחרתם, אם הייתי יכולה הייתי עובדת עם כולכם". היא סיפרה לנו שריינר והיא בחרו לא לעבוד עם רקדנים שהופיעו עם היצירות בעבר, כדי לאפשר לעוד רקדנים להתנסות ולחוות את היצירות. בשלב הראשון של האודישן, לימדה פט את *Trio A* והסבירה את בחירתה כך שהרקדנים שלא יעברו את האודישן לא ירגישו שעבדו לחינם, ולפחות יזכו ללמוד חלקים מהיצירה הקנונית. לאחר אודישן של שש שעות, ניפויים וקושי רב של פט להיפרד מרקדנים כל-כך מוכשרים, נבחרו ארבעה רקדנים מאתנו. רקדן ורקדנית אמריקאים, רקדן יווני ואני – רקדנית מישראל. וכך התחיל המסע שלי אל השורשים של המחול הפוסט-מודרני האמריקני.

נפגשנו יום יום בסטודיו במשך שלושה שבועות, למדנו את היצירות וגמענו בעניין רב את סיפוריה של פט על העבודה הצמודה לריינר ועל תחושותיה העמוקות, כאחת שעומדת לצידה זמן כה רב. היא מכירה ויודעת את העבודות לפרטי פרטים, שומרת את הרשימות ואת התיקונים של ריינר כבר עשרות שנים ומהווה עדות חיה לגלגולים שהריקודים האלה עברו. נראה שהיא נמצאת שם כגב תומך, בצניעות, אהבה והערכה רבה להשפעתה של ריינר על עולם המחול. בהתחלה למדנו את *Chair/Pillow*, עבודה קצרה של כשתי דקות וחצי עם כיסא וכרית, הנרקדת לצלילי השיר *River Deep – Mountain High* של טינה טרנר משנת 1966. עבודה קלילה ומהנה לביצוע, שהחל מהחזרה השנייה הפכה להיות "חימום" שלנו לכל יום של חזרות. *Talking Solo* הוא דואט המורכב משני סולואים בעלי חומר תנועתי כמעט זהה כשאחד מהם מלווה בטקסט. הטקסט שהתבקשנו ללמוד שייך לכותב ומספר הסיפורים ספנסר הולסט (Spencer Holst). התעסקנו בלשנן אותו בזמן ההפסקות, בנסיעה ברכבת, בארוחת הבוקר, בארוחת הערב ובכל רגע פנוי. האתגר בביצוע הריקוד היה טמון בחוסר הזיקה בין מסירת הטקסט לבין ביצוע החומר התנועתי. הדיבור היה אמור להיות רציף ואינפורמטיבי, ללא אמוציות, וההנחיה הייתה לא ליצור "עוגנים" בין הטקסט לריקוד. עליהם להתבצע בזמנית, ועם זאת ללא כל קשר ביניהם. האתגר שהתמודדתי אתו בתחילת החזרות הפך, עם הזמן, למושא ההנאה בביצוע היצירה. האתגר הפך למשחק, ותשומת הלב

לרקוד את Trio A - על חוויית הלמידה וההופעה ביצירותיה של איבון ריינר 60 שנה לאחר הבכורה

Chair/Pillow מאת איבון ריינר, צילום: לוקס טרופרלי, באדיבות המוזיאון האירי לאמנות מודרנית, דבלין 2018

Yvonne Rainer's *Chair/Pillow*, photo: Luca Truffarelli, courtesy Imma (Irish Museum of Modern Art), Dublin 2018

לקודמתה ולזו שהגיעה אחריה, מה שגרם לי להרגיש שאין לי במה להיאחז, נרטיב או נקודת שיא כלשהי לכוון אליה, ולכן זיכרון רצף התנועות הפך למשימה קשה במיוחד. נדרשתי להתנקות מההרגלים התנועתיים הטבועים בי והמייחדים אותי, לזנוג את המבט, לא להביט בקהל ולא "להופיע". לבצע את היצירה בפשטות, דיוק וריכוז מתוך מקום שקט ובטוח. סוג של וירטואוזיות שאינה וירטואוזיות כלל. לתנועות אין ספירות או קצב מוזיקלי מוכתב, כל רקדן מחליט על "קצב פנימי" משלו ועליו להתחייב אליו, לא למהר ולא להאט לאורך כל הריקוד, כמו קו אופקי שאינו נגמר. נוסף לכך, אין עצירות. כשתנועה אחת מסתיימת התנועה הבאה מתחילה מייד, ואין "לחבר" ביניהן, כמו משפט מילולי ללא רווחים, פסיקים ונקודות. כל אחת מהתנועות מאופיינת בפרטים קטנים רבים וזורשת ריכוז ודיוק מושלם, עד לרמת הזווית המדויקת בין השוק לירך והרווח בין אצבעות הידיים.

באחד הערבים, ישבנו ארבעת הרקדנים בדירה, בה התגוררנו בדבלין, וניסינו למצוא באינטרנט סרטון מקורי של *Trio A with Flag* משנת 1970. המופע עלה בכנסיית ג'ודסון (Judson Church) כחלק מאירוע מחאה על עצירתו של האמן סטיבן ראדיץ' (Stephen Radich) לאחר שהשתמש בדגל ארצות הברית ביצירת אמנות שלו, ונטען כי הוא ביזה את הדגל. לאחר שוטטות ברשת, נתקלנו בסרטון מטושטש בו ראינו חבורת רקדנים צעירים ועירומים (שכיום שמותיהם מוכרים ומוערכים כמו סטיב פקסטון, ברברה לוי ודייב גורדון), כשדגל קשור על צווארם ו"מסתיר" את החלק הקדמי של גופם. נדהמנו לגלות שהם מבצעים את הריקוד "איך שמתחשק להם", במהירויות משתנות ופרשנות אישית לתנועות. בבוקר למחרת, ניגשנו לפט כדי לשאול אותה מה פשר הדבר, הרי לכל תנועה בריקוד יש הסבר מפורט והנחיות מדויקות. היא סיפרה לנו שבתחילת הדרך של *Trio A* הביצוע היה חופשי יותר ונתון

שלי הופנתה לחיבורים האקראיים שנוצרו בין הטקסט המילולי למחול ולצירופי המקרים המשעשעים שנוצרו.

גולת הכותרת עבורי, והדבר לו ייחלתי כליכך, הייתה ללמוד ולהופיע את *Trio A* עבודה צנועה בעלת השפעה רבה שהדיה מורגשים עד היום. ריינר עבדה על *Trio A* במשך חצי שנה בקיץ 1965. במרכז היצירה עומדות אוסף תנועות פשוטות שאין ביניהן כל "קשר" ויצירות רצף תנועתי המבוצע באיכות מתמשכת. הן אינן לקוחות משפה מחולית מדויקת ומוכרת או תנועות שנחשבות מחוליות בכלל. נראה שכל אחד/ת, רקדן/נית או לא, יוכלו לבצע אותה. התנועות נקיות מוירטואוזיות ומניירות, ונראות יום-יומיות לגמרי. ללא חזרתיות, ללא דגשים או דינמיקה משתנה, ללא מוטיבים תנועתיים וללא פנייה החוצה לקהל. הבכורה של העבודה הייתה בשנת 1966 בערב שנקרא *The Mind is a Muscle*. ריינר ושני רקדנים נוספים ביצעו אותה כשלושה סולואים המבוצעים בו-זמנית. מאז הועלתה היצירה פעמים רבות בגרסאות שונות, על במות שונות, עם מספר רקדנים שונה, עם ובלי בגדים, בשקט ובשילוב מוזיקה. את החשיבות המיוחסת לה ניתן להבין במבט על ציר הזמן של התפתחות אמנות המחול. העבודה הזו, שנוצרה בשנות השישים של המאה העשרים, הגיעה בתקופה בה שלט המחול המודרני. היא ערערה על התפיסות המרכזיות שעמדו בראש סגנון זה, ביניהן וירטואוזיות, הקרנה החוצה אל הקהל, הדגמת יכולות טכניות מרשימות ותנועות "מחוליות". איבון ריינר, יחד עם עמיתיה מ'כנסיית ג'ודסון, הביאו עמם רוח חדשה, או, במילים אחרות – את המחול הפוסט-מודרני.

תהליך הלמידה של היצירה הביא אתו כמה אתגרים גדולים, פיזיים וקוגניטיביים, ואתגרים אלה הם גם המאפיינים הייחודיים של היצירה. על כל תנועה להיות שווה

זכיתי ללמוד מהאישה הזו, בעלת הלב הרחב, ההערכה והאהבה לרקדנים איתם היא עובדת והרצון לתת מעצמה ולאפשר ליצירה להמשיך לחיות דרך הנוף שלנו.

כבר מתחילת תהליך החזרות ידענו שריינר עתידה להגיע לחזרה הגנרלית ולמופע הראשון מתוך השלושה. התרגשנו מאוד, ואף שפט חזרה ואמרה שאין לנו מה לדאוג, חששנו שלא תהיה מרוצה מהביצוע שלנו. במהלך החזרות עם פט היו תנועות מסוימות שהיא "התעכבה" עליהן במיוחד, אך לאחר זמן מה אמרה שלא משנה איך נבצע אותן, ריינר תעבוד אתנו עליהן שוב ושוב. ואכן כך היה, וכשה קרה צחקנו לעצמנו. פגשנו אישה מבוגרת ושקטה שביקשה להכיר אותנו, אחד אחד, הודתה לנו על המסירות שלנו ואמרה שעבורה כבוד גדול להיווכח שאנחנו מופיעים ביצירותיה. בסוף החזרה הגנרלית, כשהתארגנו ליציאה מהסטודיו, בשקט מוחלט ובלי שנשים לב, ריינר בת ה-84 קמה מכיסאה והתחילה לרקוד את *Trio A*. אחד הרקדנים קם והצטרף אליה, וכשהיא ראתה שאנחנו אתה, התחילה גם היא להתלונן על התנועות שאינה יכולה לבצע עוד ואף נתנה לנו הערות ודגשים תוך כדי תנועה. בעודי מתקשה להאמין למשמע אוזניי ולמראה עיניי, אני מחליטה לזכור ולנצור את הרגעים המיוחדים האלה.

יום המופע הגיע, ההתרגשות באוויר הייתה רבה ומורטת עצבים. הופענו ארבעה רקדנים, שונים לגמרי אחד מהשני, במראה, בניל, במוצא ובתרבות ממנה הגיע. לכל אחד איכות תנועתית מיוחדת משלו, והיה קסם בריקוד ה"פשוט" והמינימליסטי שהוציא את האישיות והאופי של כל אחד מאתנו. נוצר "שלם" המורכב מארבעתנו, ונותן לכל אחד את המקום שלו, מקום של כבוד והערכה. רגע טרם פתיחת הדלתות, אני יושבת באולם הקונצרטים של המוזיאון, לצד הבמה שבנו עבורנו, לוקחת נשימה עמוקה, מחייכת חיוך מאוזן לאוזן ומרגישה שאני במקום הנכון, בזמן הנכון. עצם הידיעה שדווקא אני, מבין מאות רקדנים מכל העולם, נבחרתי להופיע ביצירות בעלות ערך היסטורי חשוב כל כך, היא ללא ספק נקודת ציון משמעותית בקריירת המחול שלי. רגעי ההופעה היוו עבורי מקום של שקט. הייתה לי תחושה טובה שאני נמצאת במקום שטבעי עבורי. היה משהו בריכוז שהיצירות דרשו ממני שגם לי להיות מודעת לקהל, ועם זאת מחוברת לעצמי ובעיקר למשימה, לפרטים ולדיוק, ולהיות נאמנה ליצירה. יכולתי להרגיש את הקשר לעבר, את ההיסטוריה של הנוף העירוני העטוף בדגל ומתגלגל על רצפת המוזיאון ואת הרלוונטיות למציאות באמנות הישראלית והתהייה איך מופע כזה היה מתקבל אצלנו בארץ. העבודות של ריינר, שדרשו ממני לוותר על ההרגלים התנועתיים שטבועים בי ועל הווירטואוזיות המוכרת לי, יצרו בי ביטחון וגרמו לי להרגיש בבית, מחוברת לעצמי.

סתיו בר-נחום פרנק, רקדנית, יוצרת ומורה למחול מודרני. בוגרת המסלול להכשרת רקדנים בניהולם האמנותי של נעמי פרלוב ואופיר דגן ובעלת תואר ראשון בחינוך למחול מסמינר הקיבוצים. רקדה והופיעה ביצירותיה של איבון ריינר בפסטיבל המחול של דבלין (2018). רקדנית יוצרת במופעים *בין שני קירות* (2014) ו*חמסה חמסה חמסה* (2014) מאת מעיין ליבמן שרון, ובמופע *ויטרינה* (2015) מאת קלי איאש. יצרה את המופע *העכבישה והפרפר* (2016) בשיתוף פעולה עם האמנית נועה בקר.

סתיו בר-נחום פרנק רוקדת את *טריאו A* של איבון ריינר, המוזיאון האירי לאמנות מודרנית - IMMA, צילום: באדיבות לוקה טרופרלי
Stav Bar-Nahum Frank dances Yvonne Rainer's *Trio A* with a Flag, Irish Museum of Modern Art - IMMA, photo: Courtesy of Luca Truffarelli

לפרשנות הרקדנים, ובמרוצת השנים ריינר הלכה ודייקה יותר ויותר את הפרטים הקטנים והחשיבות שלהם הפכה קריטית. עוד ציינה בפנינו שהגורם המשפיע ביותר על בחירתה בנו באודישן הייתה יכולתנו לקלוט כמה שיותר פרטים בזמן קצר ו"להעתיק" את התנועות שלימדה בדיוק מרבי.

כל חזרה נמשכה ארבע שעות, בהן שעתיים של עבודה על *Talking Solo* ו-*Chair/Pillow* ושעתיים נוספות על *Trio A*. כששמענו שכל חזרה נמשכת "רק" ארבע שעות, צחקנו על כך שיש לנו יותר מדי זמן חופשי ואנחנו מסוגלים ורוצים לתת יותר. אך אחרי שתי חזרות בלבד, שבעקבותיהן יצאנו עם ראש כואב ומוח קודח, הבנו שלא נוכל לעמוד ביותר מכך. כמות המידע שקיבלנו ונדרשנו לזכור הייתה רבה כל כך עד שבסוף כל חזרה החלטתי להקדיש כחצי שעה ויותר כדי לכתוב הכול. כל תיקון שקיבלתי עלה על הדף, שמא יעלם כלא היה. פט לימדה אותנו את הריקודים תוך כדי הדגמה מלאה של התנועות. ההדגמה כללה תלונות תכופות על גופה המבוגר שמתקשה לעמוד בעומס ולבצע תנועות מסוימות במלואן, ועדיין, אף שלעיתים סבלה מכאבים, התעקשה להראות כמעט כל תנועה ותנועה. למרות עומס המידע, תהליך החזרות היה משמעותי למדי, הרגשתי שאני חווה את ההיסטוריה דרך הנוף שלי, ואני מודה על כל רגע בו

לינק ליוטיוב https://www.youtube.com/watch?time_continue=11&v=5sKOpy0ep2Y